

Sygn. akt I UK 337/05

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 czerwca 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)

SSN Jerzy Kwaśniewski

SSA Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania A. Ł.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o prawo do wcześniejszej emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 2 czerwca 2006 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 12 lipca 2005 r., sygn. akt (...),

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Prawomocnym wyrokiem z dnia 12 lipca 2005 r. Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację A. Ł. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ł. z dnia 24 listopada 2004 r. w sprawie z

jej odwołania od decyzji zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 25 maja 2004 r., odmawiającej prawa do wcześniejszej emerytury. W uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny za Sądem Okręgowym stwierdził, że umowa o pracę zawarta między odwołującą się a komornikiem sądowym A. K. w okresie od 1 marca 2003 r. do 28 maja 2003 r., nie była czynnością prawną pozorną, ponieważ była faktycznie realizowana. Podzielił też stanowisko Sądu Okręgowego, że umowa ta miała na celu wyłącznie umożliwienie A. Ł. skorzystania z emerytury przewidzianej w przepisie art. 29 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst Dz.U. z 2004 r., Nr 39, poz. 353 ze zm.), w brzmieniu obowiązującym w spornym okresie. Stąd Sąd uznał tę umowę za nieważną na mocy art. 58 § 1 k.c., kwalifikując ją jako czynność prawną mającą na celu obejście prawa.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł pełnomocnik odwołującej się A. Ł. zarzucając naruszenie art. 58 § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że odwołująca się była stroną czynności prawnej mającej na celu obejście ustawy oraz naruszenie art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS polegające na odmówieniu jej prawa do wcześniejszej emerytury. Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał na zagadnienie prawne dotyczące możliwości uznania za nieważną na podstawie art. 58 § 1 k.c. umowy o pracę, która była faktycznie wykonywana.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i uwzględnienie apelacji poprzez "zmianę zaskarżonego wyroku" i przyznanie odwołującej się prawa do spornej emerytury, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W uzasadnieniu skargi stwierdzono, że błędny i oparty na niewłaściwej ocenie dowodów jest pogląd Sądu, że sporna umowa o pracę miała na celu obejście ustawy. Podkreślono, że umowa o pracę była faktycznie realizowana i odwołująca świadczyła pracę podporządkowaną pracodawcy. Skarżący powołał się również na stanowisko Sądu Najwyższego prezentowane w orzeczeniach Sądu Najwyższego, że umowie o pracę nienaruszającej art. 22 k.p. nie można stawiać zarzutu zawarcia jej w celu obejścia prawa nawet wtedy, gdy jej cel dyktowany był wyłącznie chęcią uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego. a także na pogląd, że obejściem

prawa jest zamiar nawiązania stosunku pracy bez zamiaru rzeczywistego wykonywania mowy o pracę. (wyrok SN z dnia 25 stycznia 2005r. w sprawie II UK 141/04).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ma usprawiedliwione podstawy.

W przedmiotowej sprawie sąd pierwszej instancji ustalił, że odwołująca się w okresie od 1 marca 2003 r. podjęła pracę na podstawie umowy o pracę na stanowisku asystenta komornika sądowego w wymiarze ½ etatu i faktycznie ją wykonywała. Sąd drugiej instancji ustalenie to powielił, jak również podzielił ocenę tej umowy, jakiej dokonał Sąd pierwszej instancji, który uznał, że zmierzała ona do obejścia ustawy. Wniosek ten wyprowadzony został z ustalonych okoliczności faktycznych, wskazujących na brak rzeczywistej potrzeby zatrudnienia pracownika przez pracodawcę, nadto Sąd stwierdził, że fakt krótkiego okresu zatrudnienia (złożenie wniosku o wcześniejszą emeryturą nastąpiło już w dniu 6 maja 2003 r.) wskazywał na prawdziwy motyw zatrudnienia odwołującej się. O ile za trafne należy uznać stanowisko Sądu Apelacyjnego odnośnie do celu, do którego zmierzały strony zawierając sporną umowę o pracę, o tyle nietrafny jest pogląd, iż cel ten przesądza o uznaniu tej czynności prawnej za nieważną na mocy art. 58 § 1 k.c. Cel obejścia ustawy, skutkujący nieważnością, polega na takim ukształtowaniu treści umowy, które pozornie nie sprzeciwia się ustawie, ale w rzeczywistości zmierza do zrealizowania celu przez nią zakazanego. Generalnie jednym z celów umowy o pracę jest jego przewidywany (w dalszym bądź bliższym w czasie) skutek w prawie do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Konsekwencje statusu pracowniczego przenoszą się na sferę ubezpieczeń społecznych, albowiem zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) pracownicy podlegają obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym – emerytalnemu i rentowemu, a z mocy art. 13 pkt 1 tej ustawy podlegają oni obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu od dnia nawiązania stosunku pracy. Objęcie obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym rodzi z kolei zamierzone przez obowiązujące przepisy prawa konsekwencje w prawie do świadczeń z tego ubezpieczenia. W istocie w przedmiotowej sprawie chęć uzyskania wcześniejszej

emerytury jawi się jako główny motyw zawarcia umowy o pracę, jednakże fakt realizowania postanowień tej umowy w sposób odpowiadający warunkom określonym w przepisie art. 22 k.p. prowadzi do wniosku, że strony tej umowy zmierzały do z góry założonego celu w sposób, któremu trudno zarzucić obejście obowiązujących przepisów. Wzajemne, nawet krótkotrwałe, wykonywanie przez pracownika i pracodawcę obowiązków wynikających z nawiązanej umowy o pracę wskazuje na to, iż cel tej umowy został zrealizowany zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa (art. 22 k.p.). Podobny pogląd wyrażony został również przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 stycznia 2005r., II UK 141/04 (OSNP z 2005, nr 15, poz. 235), w którym stwierdza się, że stronom umowy o pracę, na podstawie której rzeczywiście były wykonywane obowiązki i prawa płynące z tej umowy, nie można przypisać działania w celu obejścia ustawy (art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.). Co więcej orzecznictwo Sądu Najwyższego idzie dalej w swych poglądach dotyczących wzajemnego oddziaływania prawa pracy i prawa ubezpieczeń społecznych w zakresie stosunków pracy. Sąd Najwyższy wielokrotnie zwracał uwagę, że wady oświadczeń woli dotyczące umowy o pracę - nawet powodujące ich nieważność - nie skutkują w sferze prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego. W tych stosunkach prawną doniosłość ma jedynie zamiar obejścia prawa przez „fikcyjne” zawarcie umowy, tj. takie, które nie wiąże się ze świadczeniem pracy, a dokonanie zgłoszenia do ubezpieczenia następuje pod pozorem zatrudnienia (por. np. wyroki z dnia 17 grudnia 1996 r., II UKN 32/96, OSNAPiUS 1997 nr 15, poz. 275, z dnia 16 marca 1999 r., II UKN 512/98, OSNAPiUS 2000 nr 9, poz. 368 oraz z dnia 28 lutego 2001 r., II UKN 244/00, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 496).

Zgodnie z art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w brzmieniu, który miał zastosowanie w spornym okresie, przy uwzględnieniu treści art. 46 ustawy, ubezpieczeni urodzeni przed dniem 1 stycznia 1949 r., będący pracownikami, którzy nie osiągnęli wieku emerytalnego określonego w art. 27 pkt 1, mogą przejść na emeryturę: 1) kobieta - po osiągnięciu wieku 55 lat, jeżeli ma co najmniej 30-letni okres składkowy i nieskładkowy albo jeżeli ma co najmniej 20-letni okres składkowy i nieskładkowy oraz została uznana za całkowicie niezdolną do pracy; 2) mężczyzna - po osiągnięciu wieku 60 lat, jeżeli ma co najmniej 25-letni okres składkowy i nieskładkowy oraz został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy. Z prawa do tej emerytury mogła zatem skorzystać osoba posiadająca status pracownika, po

spełnieniu pozostałych przesłanek, z niego wynikających. Odmiennie niż aktualnie ustawodawca nie uzależniał wtedy prawa do tej emerytury od określonego czasu pozostawania w stosunku pracy. Art. 29 zmieniony został przez art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. zmieniającej ustawę o emeryturach i rentach FUS z dniem 1 lipca 2004 r. (Dz.U. Nr 121, poz. 1264) i obecnie istnieje już wymóg pozostawania w stosunku pracy przez co najmniej 6 miesięcy w okresie ostatnich 24 miesięcy podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, chyba że w dniu zgłoszenia wniosku o emeryturę są uprawnieni do renty z tytułu niezdolności do pracy. Nie było zatem wtedy podstaw do dokonywania oceny skutków umowy o pracę w sferze prawa ubezpieczeń społecznych pod kątem czasu jej trwania, tak jak to uczynił Sąd Apelacyjny.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekła jak w sentencji. O kosztach orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.

/tp/